

Nr 62.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1935 kl. 1 e. m.

Memorial, angående bestridande av vissa kostnader för det historiska och statsvetenskapliga arbetet om den svenska riksdagen.

1926 års riksdag uppdrog åt fullmäktige i riksgäldskontoret att i huvudsaklig överensstämmelse med en i bankoutskottets utlåtande nr 23 omförd, av tillkallade kommitterade uppgjord plan låta utgiva ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen, avsett att hugfästa femhundraårsminnet av den svenska riksdagens tillvaro. Samtidigt bemyndigade riksdagen fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus i mån av behov för ifrågavarande ändamål använda ett belopp av 240,000 kronor.

Förenämnda belopp, som icke innefattade utgifter för tryckning av verket, fördelade sig på följande beräknade kostnader:

Författararvoden	kronor 100,000
Forskningsbidrag m. m.	» 64,000
Redaktionskostnader	» 76,000

Summa kronor 240,000.

I skrivelse till fullmäktige i riksgäldskontoret den 28 januari 1935 har *redaktionskommittén* för utgivande av ifrågavarande verk hemställt, att fullmäktige ville hos bankoutskottet anhålla om ett förstärkningsanslag för kommitténs räkning å högst 10,000 kronor.

Kommittén har motiverat sin framställning på följande sätt:

»Vid en sammanställning av kommitténs hittillsvarande omkostnader ävensom av de beräknliga omkostnader, som återstå, har det befunnits, att de kalkyler, på vilka 1926 års riksdag grundade sitt anslagsbelopp, icke helt hålla streck. Det har nämligen visat sig, att samtliga de huvudposter, under vilka det totala anslagsbeloppet var uppdelat, med nödvändighet måst var för sig överskridas med jämförelsevis mindre belopp. Detta gäller dels om författarearvoden, dels — om ock i något högre grad — om medel för särskilda forskningsbidrag och för bibliografi, dels slutligen om kostnader för redaktören, kommitténs sekreterare och kommitténs medlemmar. Sammanlagt skulle beräknliga överskjutande omkostnader uppgå till i runt tal 9,000 kronor, vilka fördela sig på följande sätt:

Författarearvoden	kronor 300: —
Forskningsbidrag etc.	» 1,013: 88
Redaktionskostnader	» 7,507: 40

Summa kronor 8,821: 28.

Förklaringen ligger främst däri, att redaktionsarbetet på grund av förseningen av författarnas manuskript kommer att taga sammanlagt 9 år i stället för beräknade 8 år. Därtill kommer, att intet belopp år 1926 beräknades för diverse omkostnader.

För att erhålla någon säkerhetsmarginal synes det önskvärt, att den nyss nämnda totala summan avrundas uppåt till 10,000 kronor.»

Då redaktionskommitténs förevarande framställning behandlades vid fullmäktiges i riksgäldskontoret sammanträde den 31 januari 1935, uttalade fullmäktiges ordförande fil. doktorn K. E. H. Hildebrand följande:

»Då jag vid flera tillfällen dels ensam och dels i samarbete med andra utgivit arbeten av flera författare och sålunda fått viss erfarenhet av vad ett sådant redaktionsarbete innebär, anser jag mig böra konstatera, att redigeringen av det stora riksdagsarbetet fortskridit över förväntan väl. Det förefaller som om samtliga textband — utom måhända ett enda — skulle föreligga färdiga och tryckta till riksdagens minnesfest och av redaktionskommitténs skrivelse framgår att det anslag å 240,000 kronor, som riksdagen beviljade år 1926 till åstadkommande av manuskriptet, d. v. s. till bestridande av författarehonorar, forskningsbidrag och redaktionskostnader, endast med en mycket ringa procent behöver överskridas, något som plägar vara rätt ovanligt i fråga om omfattande arbeten, vilkas samtliga kostnader äro i förväg svåra att beräkna. I min egenskap av redaktionskommitténs ordförande kan jag intyga, att förtjänsten för den lyckade utgivningen och för utgifternas anpassning efter de beräknade kostnaderna i allra högsta grad tillkommer redaktören landshövding Nils Edén, vilken nedlagt ett fullkomligt imponerande arbete på förhandlingarna med författarna och granskningen, respektive den redaktionella överarbetningen av manuskripten. Utan hans energiska och sakkunniga ingripande hade resultatet förvisso ej blivit så lyckosamt. Han har haft god hjälp av kommitténs sekreterare och för redaktionskommittén har det varit en tillfredsställelse att medverka vid arbetets fortgång.

Såsom framgår av skrivelsen har utgivningen tagit ett år längre tid än som beräknats och det måste då anses oriktigt att låta redaktören och sekreteraren, respektive kommittén, avsluta arbetet utan att ersättning som förut skulle kunna lämnas. Detta är en orsak till att anslaget behöver överskridas. Andra skäl äro vissa nödtvungna ökade utbetalningar till författarna. Det nu begärda tilläggsanslaget beräknas räcka till redaktionsutgifter till och med maj månad. I den mån arbete kräves även därefter och ej kan täckas genom besparingar å tilläggsanslaget är det meningens att det ej skall ytterligare betalas.

Tryckningskostnaderna ligga vid sidan av här ifrågasvarande kostnader och kommer redaktionskommittén att senare under riksdagen avlämna redogörelse för desamma.»

Under återopande av vad redaktionskommittén anför, hava *fullmäktige* hemställt, att bankoutskottet måtte föreslå riksdagen att från förslagsanslaget till riksdagen och dess verk anvisa ett belopp av högst 10,000 kronor för avslutande av arbetet med utgivandet av ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen.

I samband med behandlingen av förenämnda ärende har utskottet upptagit en professorn Nils Ahnlund och rektorn Sven Grauers på uppdrag av författarna till vissa delar av verket »Sveriges Riksdag» gjord framställning i syfte att författarna bleve i full utsträckning — alltså även för tryckark, som översköte det från början bestämda antalet — tillerkända ersättning för sitt arbete.

Framställningen innehåller i huvudsak följande.

»Vid uppgörandet av kontrakten mellan författarna och redaktionskommittén gjordes en approximativ beräkning av de olika avsnittens omfattning, vilken därefter lades till grund för avtalen. Under utarbetandet av respektive partier av framställningen visade det sig så gott som genomgående — undantag utgöra den första samt synbarligen även den andra ännu ej utgivna volymen i serien — att det från början fixerade utrymmet varit mer eller mindre otillräckligt, varför det ursprungliga arkantalet trots all möjlig koncentration måst med redaktionskommitténs medgivande överskridas med ett växlande antal trycksidor. För dessa överskjutande partier ha författarna icke erhållit någon som helst ersättning — ett förhållande, som särskilt i fråga om minnesskrifter av hög vetenskaplig standard torde vara relativt sällsynt.

Då författarna härigenom utan ersättning fått prestera ett i vissa fall betydande arbete, men redaktionskommittén synbarligen principiellt intagit den ståndpunkten, att arvode i föreliggande fall ej kunde utgå med hänsyn till anslagets karaktär, tillåta vi oss att för bankoutskottet framlägga dessa sakförhållanden.»

Över framställningen har utskottet inhämtat yttrande av fullmäktige i riksgäldskontoret, som under hand infordrat utlåtande från redaktionskommittén för här ifrågasvarande arbete.

Redaktionskommittén har i ärendet anfört följande:

I ett av särskilda kommitterade avgivet utlåtande angående utgivande av ett historiskt och statsrättsligt arbete om den svenska riksdagen, vilket utlåtande är intaget i bankoutskottets utlåtande nr 23 vid 1926 års riksdag och legat till grund för riksdagens beslut om riksdagsverkets utgivande och till anslaget därtill, beräknades författarehonoraren till 100,000 kronor. Det ålåg redaktionskommittén att i detalj planlägga arbetet och fördela det disponibla honorarbeloppet efter beräkning av 300 kronor per tryckark om 16 sidor på verkets olika avdelningar. Någon hänsyn kunde därvid icke tagas till överskjutande ark och kommittén har redan av denna anledning haft fog för att neka utbetala honorar för ark utöver det med varje författare avtalade antalet, naturligtvis under förutsättning att kommittén ej funnit att avtalat arkantal i undantagsfall varit otillräckligt och för den skull ansett sig böra medgiva ändring till ökat antal ark, något som skett i ett par fall.

Kommittén har emellertid baserat sin vägran att utbetala honorar för överskjutande antal ark eller delar därav även på en principiell uppfattning, att sådan honorarutbetalning icke vore befogad. En författare, som tillförsäkrats honorar för visst antal ark, bör söka hålla sig inom den således uppdragna ramen för avdelningen. Beaktas må, att omfånget i respektive kontrakt med författarna icke angivits blott approximativt utan att det utsatta arkantalet avsetts böra bliva det definitiva. Där författare gått utanför den bestämda ramen, har redaktören föreslagit förkort-

ningar, vilka beträffande vissa avdelningar varit mycket omfattande. Respektive författare ha insett nödvändigheten av förkortningarna och i allmänhet rättat sig efter redaktörens anvisningar. I trots härav ha i viss utsträckning överskjutande ark och sidor måst av redaktören medgivas, där förkortningsarbetet blivit allt för mödosamt och framställningen skulle ha lidit allt för mycket av ytterligare förkortningar. Ett sådant medgivande har varit till gagn för författarna, vilka befriats från ett ökat förkortningsarbete. Man får för övrigt beakta att överskjutande ark öka tryckningskostnaderna.

Det har också stått klart för författarna att honorar ej skulle utbetalas för överskjutande ark och delar av ark. En av författarna, professor Lagerroth, har detta oaktat velat hävda den meningen, att utbetalning av honorar för överskjutande ark stode i överensstämmelse med kontraktet med författarna, vilken uppfattning bestämt bestritts av kommittén. I detta sammanhang har redaktören avgivit ett utlåtande, varur följande utdrag må anföras: »Redaktionskommittén hade redan i början av sin verksamhet anledning att, i fullt samförstånd med mig såsom redaktör, fastslå att med hänsyn bland annat till begränsningen av de medel, som stodo till förfogande för författarhonorar, något honorar *icke* kunde utgå för den del av en författares framställning, som eventuellt kunde komma att — med redaktörens medgivande — överskjuta det i punkt I av vederbörandes kontrakt stipulerade antalet ark, såvida icke kommittén själv fann det oundgängligt att i något särskilt fall besluta utökning av detta arkantal och bevilja honorar för sådan utökning.

Denna kommitténs ståndpunkt har jag delgivit varje författare, som begärt att få överskrida det i hans kontrakt bestämda arkantalet. När jag funnit mig böra medgiva ett flertal författare sådant överskridande, vilket skett för att vederbörande skulle undgå svårigheterna vid ett allt för hårt beskärande av en i och för sig väl avvägd framställning, har detta medgivande alltid och utan undantag av mig förbundits med det uttryckliga villkor, att något honorar för den överskjutande delen *icke* skulle ifrågakomma.»

Herrar Ahnlund och Grauers intaga så till vida en riktigare inställning till honorarfrågan än professor Lagerroth, som de hos bankoutskottet hemställa om tilläggshonorar utan att därvid åberopa kontrakten. Vad herr Ahnlund speciellt angår uttalade kommittén emellertid i maj 1931, att honorar ej kunde utbetalas för överskjutande antal ark.

Av kommitténs ställning till tilläggshonorar kan icke dragas den slutsatsen, att kommittén skulle ha behandlat författarna onödigt hårt. Förhållandet är det motsatta. I programmet för det stora arbetets utförande ingick som ett viktigt led, att kommittén ägde till författare, som därav vore i behov, utbetala särskilda anslag till forskningar m. m. Härtill disponibla medel hava av kommittén till fullo utnyttjats.

Författare till delar av större verk erhålla i regel visst honorar per tryckark, men ingenting därutöver. Om de för att få ett avtalat arbete färdigt inom viss tid måste taga tjänstledighet eller skjuta undan andra inkomstgivande arbeten blir detta deras ensak: honoraret för det avtalade arbetet kommer då att delvis eller helt ersätta de på annat håll förlorade inkomsterna. I föreliggande fall åter har kommittén i största möjliga utsträckning lämnat ersättning för på grund av arbetet med riksdagsverket förlorade andra inkomster samt givit forskningsbidrag, vilka helt naturligt avpassats efter bidragens betydelse och forskningsarbetets omfattning. Professor Ahnlund har sålunda utöver 7.500 kronor i hono-

rar efter 300 kronor per avtalat tryckark erhållit 4,000 kronor i ersättning för minskade inkomster och i det närmaste 4,000 kronor till medhjälpare vid excerpters tagande. Rektor Grauers har utöver 3,900 kronor i honorar mottagit 2,046 kronor extra. Professor Lagerroth har haft det största bidraget att utarbета, varför han i honorar för avtalat antal ark uppburit 10,200 kronor och extra 9,913 kronor. För här nämnda författare utgöra de extra anslagen en mycket större fördel än utbetalning av vanligt honorar för överskjutande ark och sidor.

Kommittén har härmed framlagt sin uppfattning i frågan, men förutsätter möjligheten att utskottet kan komma att finna övervägande billighetssynpunkter tala för bifall till herrar Ahnlunds och Grauers framställning. I så fall torde emellertid förmånen av ytterligare honorar böra tillfalla samtliga författare, som överskridit sitt avtalade arkantal. Kommittén har vid en preliminär beräkning kommit till det resultat att författare, som skrivit hittills färdigtryckta delar av verket, tillsammans ha ungefär 34 överskjutande ark, vilka motsvara ett honorarbelopp av 10,200 kronor. Enligt redaktörens beräkning torde på återstående delar uppstå ett överskjutande arkantal av ungefär 12 ark beroende på att särskilt en författare i programmet fått allt för litet utrymme sig tillmätt. Nämnda extra arkantal motsvarar ett honorar av 3,600 kronor. Inalles får man sålunda räkna med att riksdagen skulle behöva till honorar för överskjutande ark lämna ett anslag på i runt tal 14,000 kronor, varvid dock bör uppdragas åt fullmäktige i riksgäldskontoret att om antalet överskjutande ark till sist visar sig bli större än här beräknats få utbetala honorar även för sålunda överskjutande ark.

Fullmäktige hava med instämmande i de av redaktionskommittén anförda synpunkterna med skrivelse den 28 mars 1935 i bestyrkt avskrift till utskottet överlämnat kommitténs uttalande.

Vad först angår det av fullmäktige begärda beloppet å 10,000 kronor för slutförande av det historiska och statsvetenskapliga arbetet om den svenska riksdagen finner utskottet sig böra tillstyrka, att beloppet i fråga ställes till fullmäktiges förfogande.

Utskottet.

Vad härefter beträffar den av författarna gjorda framställningen angående honorar för överskjutande ark och sidor i delar av nämnda arbete har det med hänsyn till föreliggande omständigheter synts utskottet vara billigt, att framställningen bifalles. Utskottet får därför tillstyrka, att det för ändamålet erforderliga beloppet, av redaktionskommittén beräknat till 14,000 kronor, ställes till fullmäktiges förfogande.

Sammanlagt skulle alltså för bestridande av här ifrågasvarande kostnader för arbetet om den svenska riksdagen erfordras 24,000 kronor. Medel för ändamålet torde böra anvisas å riksstaten för budgetåret 1935/1936 och en anslagspost å sistnämnda belopp inräknas i det å huvudtiteln riksdagens och dess verk m. m. äskade anslaget till utgivande av särskilda publikationer. Förslag om beräkandet av anslaget kommer att framläggas av utskottet i samband med behandlingen av denna huvudtitel.

Redaktionskommittén har ifrågasatt, att fullmäktige skulle be-

myndigas att, om antalet överskjutande ark till sist visade sig bliva större än kommittén räknat med, utbetala honorar jämväl för sådana överskjutande ark. Med hänsyn härtill har utskottet funnit sig böra föreslå, att ovanberörda anslagspost endast förslagsvis beräknas. Hinder synes icke böra möta för fullmäktige att redan före ingången av budgetåret 1935/1936 disponera medel för de med anslagsposten avsedda ändamålen.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att för bestridande av ovan omnämnda kostnader för det historiska och statsvetenskapliga arbetet om den svenska riksdagen av förslagsanslaget riksdagen: utgivande av särskilda publikationer taga i anspråk ett belopp av förslagsvis 24,000 kronor.

Stockholm den 14 maj 1935.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerberg, Lindgren, Ernfors, Johansson* i Friggeråker*, *Ström* i Lidköping*, *Ehrnberg**, *Bjurström** och *Danielsson**;

från andra kammaren: herrar *Leffler**, *Lovén, K. A. Westman, Johansson* i Sollefteå*, *Hilding, Gustavson* i Västerås*, *Westerdahl* och *Elmroth*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.